

Stáří v pozdně středověkých městech

ÚVOD

- málo prozkoumaný problém;
- stáří nebylo vnímáno jako zvláštní životní období (nepřetržité směřování ke království Božímu);
- středověký člověk „nezná dne ani hodiny“;
- relativizace stáří;
- zapomnění na svůj věk.

ANTICKÉ A BIBLICKÉ DĚDICTVÍ

- ✘ - Ciceronův dialog „Kato starší o stáří“ o nedostacích a přednostech stáří;
- ✘ - nedostatky stáří: překáží veřejné činnosti, poškozují tělo a paměť, brání tělesným radostem, přibližuje člověka ke smrti;
- ✘ - přednosti stáří: tělesná rozkoš už nepřekáží v konání dobrých skutků, autorita díky čestně prožitému životu, v mládí je mnohem víc případů smrti;
- ✘ - nebylo všeobecně přijato ve středověku;

-
- ✘ - představa o životních obdobích:
  - ✘ infantia (od narození do 7 let),
  - ✘ puerita (od 7 do 14),
  - ✘ adolescentia (od 14 do 28),
  - ✘ iuventus (od 28 do 50),
  - ✘ gravitas (od 50 do 70),
  - ✘ senectus (po 70),
  - ✘ senilium.

-
- ✘ - Starý zákon vyzívá k úctě starších;
  - ✘ - moudří a spravedliví starci v čele židovského národa;
  - ✘ - 24 starců na Božím dvoře (podle Apokalypsy);
  - ✘ - dlouhověkost prvních lidí;
  - ✘ - zkracování délky života jako Boží trest.

STŘEDOVĚKÉ POJETÍ STÁŘÍ

- ✘ - člověk byl starcem od 50 let (podle Isidora ze Seville);
- ✘ - „stáří a mládí“ jako výraz pro označení celé křesťanské obce;
- ✘ - přirovnání se starcem jako zdůraznění ušlechtilosti a dokonalosti;
- ✘ - různá přesnost udávaní věku a jeho zaokrouhlování (podle florentského katastru).

FLORENTSKÝ KATASTR ROKU 1427

- ✘ - 15% obyvatelstva bylo starší než 60 let;
- ✘ - více než 35% obyvatelstva bylo mladší 15 let;
- ✘ - míň než polovina v produktivním věku;
- ✘ - větší úmrtnost dětí než dospělých;
- ✘ - rozdíl mezi otcem a dítětem dosahoval 40 let;
- ✘ - žilo více mužů než žen (ženská úmrtnost při porodech a migrace za sňatkem nebo službou).

BERNÍ REJSTŘÍKY ZE STŘÍBRA ROKU 1418

- ✘ - celkem 272 poplatníků (bez osob, jež začaly platit v roce 1418);
- ✘ - 40 osob čili téměř 15% poplatníků platilo berni od roku 1388;
- ✘ - osoba platila berni po dosažení dospělosti;
- ✘ - přinejmenším 15% obyvatelstva bylo starší než 50 let.

OBDIV STÁŘÍ

- ✘ - analogie se starozákonními patriarchy;
- ✘ - starci-kmeti jsou nositelé právní kontinuity a nejdůvěryhodnější svědci;
- ✘ - porada se starci pro vyřešení obtížných situací a legitimizaci vlastního rozhodnutí;
- ✘ - „Otec – to znamená Bůh, pán, soudce a učitel dětí“ (M. Luther);
- ✘ - podle J. Kalvina je nutné vážit svých otců, protože na nich spočívá něco božského.

ZAVRŽENÍ STÁŘÍ

- ✘ - starý člověk byl ztělesněním fyzického a mravního úpadku (ten byl vnímán jako trest za prvotní hřích);
- ✘ - starý člověk neměl síly k plnění všech božích přikázání;
- ✘ - stařena jako ztělesnění zlovůlí;
- ✘ - humanistické ideály jsou protipólem stáří a konflikty otců a synů kvůli majetku;
- ✘ - nerovné manželství a jeho vysmívání.

STÁŘÍ VE STŘEDOVĚKÉ SPOLEČNOSTI

- ✘ - neexistovala organizovaná péče o staré lidi (žádné starobince);
- ✘ - chudí starci a stařeny sbírají almužnu u kostelních vrat;
- ✘ - malá naděje na pomoc svých dětí (velký věkový rozdíl, žádné rady o zaopatření rodičů v příručkách o vedení domácnosti, četné zmínky o dětské nevděčnosti v tehdejší literatuře);
- ✘ - udržení svého postavení hlavy domácnosti co nejdéle (jediná možnost dosáhnout důstojného stáří);
- ✘ - spokojené stáří jen u duchovních, šlechticů a bohatých měšťanů).

ZÁJEM O ZDRAVÍ

- ✘ - snaha o prodloužení života (podle J. Husa je dlouhověkost pro člověka přirozeně žádána);
- ✘ - člověk je od přirozenosti nesmrtelný (podle R. Bacona);
- ✘ - vybraná strava byla základem dlouhého života (k dispozici jen bohatším);
- ✘ - důraz na střídmost v jídlu a pití, dostatečnost spaní;
- ✘ - během epidemií umíralo více děti než dospělých.

POHŘEB A POSMRTNÍ ODKAZY

- ✘ - smrt osvobozuje z bídy pozemského života;
- ✘ - pohřeb těla bez rakve až do konce středověku;
- ✘ - pohřeb na hřbitově jen pro zemřelé podle křesťanského rituálu (povinná poslední zpověď);
- ✘ - majetnější měšťané bývali pochováni v kostelích nebo ve zvláštních kaplích (napodobení šlechty);
- ✘ - milodary ve hrobech a zádušní mše (o to se měli postarat děti zemřelých);
- ✘ - zapisování testamentů, které byly sepsány „při dobré paměti a při plném zdraví“, do městských knih od 14. století (o provedení pečovali poručníci).

OBRAZ STÁŘÍ A PŘIBLIŽUJÍCÍ SE SMRTI

- ✘ - rovnost před smrtí starých a mladých;
- ✘ - naturalistické zobrazování stáří od 14. století (zvýšení zájem o smrt v pozdním středověku);
- ✘ - chátrání těla (zvláště dramatické u žen),
- ✘ - starý člověk musí myslet jen na smrt a věčný život;
- ✘ - „tanec smrti“ (smrti může podlehnout kdokoliv a kdekoliv);

ZÁVĚR A SHRNU TÍ

- ✘ - teoretický obdiv a praktické zavržení;
- ✘ - důstojné stáří jako výjimka;
- ✘ - „Starý člověk je plný stesků a prost přátel. Jeho hlava chřadne a rozum umdlévá, paměť se ztrácí a srdce churaví, v prsou mu rachotí, jeho šíje se ohýbá a co do výšky se zmenšuje, jeho obličej tmavne, jeho dech páchne, oči mu tečou a z nosu mu kape, zuby se vyklají a uši mu natékají, jazyk se zajíkává, ruce se mu třesou a nohy pletou.“

OBRÁZKY

LITERATURA

- ✘ Hoffmann, František: České město ve středověku. Praha 1992.
- ✘ Le Goff, Jacques – Truong, Nicolas: Tělo ve středověké kultuře. Praha 2003.
- ✘ Nodl, Martin: Stáří v pozdním středověku. Souvislosti 1997, s. 7-28.